

Fokus i detta informationsbrev

1. Rättssäkerhetsfrågor som handlar om personer som inte talar sanning, oavsett om det sker medvetet eller inte. I detta nummer är fokus på alienerande föräldrar. I nästa nummer kommer fokus istället att bli på barn som inte talar sanning.
2. PA-drabbade barns möjlighet till återförening med båda sina föräldrar samt hur detta till stor del visar att kontinuitetsprincipen i de flesta PA-fall inte är relevant.

Personer som inte talar sanning och sammanhanget med rättssäkerhet

Ett av de mest grundläggande problemen i de vårdnadstvister som handlar om PA är att varken föräldrar eller barn talar sanning. Detta förvränger ofta processen från familjerätt och socialtjänst till domstol utan att det inte ens kontrolleras enkla fakta. Man måste här skilja på lögn, och att inte tala sanning: Med lögn menas att det är medvetet – syftet är att luras. Dit hör även undanhållande av viktig information. Om däremot en person blivit felinformerad om något eller missuppfattat något så det blir fel handlar det inte om en lögn. Både barn och vuxna kan manipuleras till att tänka fel.

Anledningen till att osanningar är ett viktigt tema inom PA-området är att i de flesta, om inte alla, svåra PA-fall har den alienerande föräldern en eller flera av de fyra personlighetsstörningar som faller inom den grupp som kallas Cluster B inom psykiatrin. De vanligaste av dessa är Narcissistisk personlighetsstörning (eng. personality disorder, PD), Borderline PD samt Anti-Social PD (vilket inkluderar sociopati). Det är inte jag som ställer dessa diagnoser utan det är ett tema som upprepat återkommer inom den vetenskapliga PA-litteraturen.

Det relevanta här är att Cluster B-människor oftast, om inte alltid, också har som livsstil att ljuga och manipulera andra för att skaffa sig fördelar av olika slag. Att de håller på med detta, och oftast lyckas lura andra, beror på att de är experter på dessa former av ohederlighet och därför undgår upptäckt. En bok på svenska som tar upp detta i ett särskilt kapitel är "Föräldrar som betar sig illa" (2018). En snabb sammanfattning av det kliniska problemet återfinns också i ett vittnesmål om vad PA är av Steven Miller (läkare från Harvard University) genom en video: "[Why Courts Fail to Recognize Parental Alienation](#)".

Flera vetenskapliga källor pekar på att förekomsten av Cluster B-personer utgör knappt 2,8 % av normalbefolkningen (detta är min sammanvägning av flera källor som återges på ompa.se).

Alltså förenklat omkring 3 000 personer per 100 000 – dvs ungefär lika många som årligen gifter sig i Sverige. Cluster B-personerna klarar i praktiken aldrig långsiktiga sociala relationer varför man kan räkna med att dessa kan återfinnas bland skilsmässor med hög konflikt-nivå. Jag (BC) ska återkomma till detta närmare, men en kortversion är att *det är ett rimligt*

antagande att förvänta sig att åtminstone ett par tusen av dessa årligen hamnar i våra tingsrätter där de nog i sin tur oftast undgår upptäckt. Psykiatriska undersökningar görs i praktiken aldrig i Sverige i familjemål – i långvariga vårdnadstvister vid domstol borde regelmässigt båda föräldrarna remitteras till psykiatrisk undersökning¹. En sådan insats skulle förebygga de framtida kostnader som uppstår för PA-drabbade barn (utöver psykiskt lidande) och samhället.

Vuxna som inte talar sanning

Det räcker med att studera reklambranschen eller sensationstidningars rubriker för att förstå att vuxna kan luras till felaktiga uppfattningar om sakförhållanden. Här tas emellertid enbart upp lögner – alltså sådant som i vårdnadstvister handlar om medvetna förvrängningar av sakförhållanden. *Lögner är vapen som i allvarliga PA-fall riktas mot den andra föräldern och framför allt har som mål att förstöra barnets relation med den andra föräldern* – förmodligen bland det mest elaka en hämndlysten förälder kan ägna sig åt. Lögner och faktaförvrängningar sker i praktiken via tre vägar:

1. *Direkt aggression* - bland annat genom så kallad "gaslighting" (begreppet härrör från en film på 1940-talet – googla för närmare information): Denna angreppsväg riktas sig öppet mot den andra föräldern och går ut på att förvränga sakförhållanden – ibland med barnet närvarande. Den förälder som angripits kanske säger "jamen Du sa ju att..." varvid den alierande föräldern säger: "nej så har jag aldrig sagt...", "...Du har inte lyssnat – jag har aldrig sagt så – vad jag sa var..." (dvs något som är fel), "det där har Du inbillat Dig...", "nej – det var förra sommaren i ett annat sammanhang och handlade inte om det här" osv där förnekandena sker genom lögner och verklighetsförvrängningar. Resultatet kan bli att den som utsätts för "gaslighting" börjar förlora tron på sig själv och kanske t o m undrar om hon/han "håller på att bli galen".
2. *Indirekt aggression* – den andra föräldern ska inte ens veta om att hon eller han är angripen. Denna metod är ofta lika feg som effektiv. Genom omfattande smutskastning och förtal bryts den andra föräldrarnas sociala relationer som är av betydelse för barnet successivt ned. Genom att den alierande föräldern och även barnet då isoleras socialt blir det också färre personer som får insyn i vad den skadande/alierande föräldern håller på med. Smutskastningen håller sig inte bara till barnens skolkamraters föräldrar utan alla andra som är möjliga att använda används med samma syfte – det kan gälla skolpersonal, personer inom vård, fritidsaktiviteter, socialtjänst, familjebehandlare osv. Ibland drivs isoleringen så långt att den alierande föräldern, utan rimlig anledning sjukanmäler barnet för att det inte ska vara så mycket i skolan.
3. *Via barnet*: Den alierande föräldern angriper barnets "hjärta och hjärna" (emotionellt och kognitivt). Efter påverkan av det slaget – där barnets minne av den andra föräldern också ändrats till det sämre (tjat om att mamma/pappa "är dum", en "olämplig förälder" och om hemska saker den andra föräldern påstås ha gjort) tror barnet till slut att alla felaktiga påståenden är sanna. Barnet tror då att det "vet hur det ligger till" – mest därför att barnet inte längre kan skilja på sina egna tankar och den alierande föräldrarnas. På engelska kallas detta *enmeshment* som ungefär kan översättas med "hopsnärjning" – ett av de åtta beteendena/symtomen för PA-drabbade barn. Resultatet blir i sin tur att barnet i sin tur angriper den andra föräldrarnas "hjärta och hjärna". Barnet säger då "jag hatar Dig", "jag vill aldrig mer se Dig". Det den alierande

¹ I prop. 2005/06:99, sid 36 (Nya vårdnadsregler), ges klart utrymme för rätten att inhämta ex vis psykiatrisk expertis: "Domstolen kan också höra barnpsykiatrisk expertis eller inhämta skriftligt utlåtande från sådan expertis." Mats Sjösten ger i boken *Vårdnad, boende och umgänge* (2020, sid 266) en förklaring till att domstolen sällan gör detta direkt, utan omvägen via socialtjänsten, är att det vanligtvis inte är fel på barnet.

föräldern behöver för att lyckas med detta är: 1. Tid samt 2. Att barnet isoleras från andra – särskilt de som ser världen i gråskalor (snarare än svart eller vitt) och har ett utvecklat sinne för kritiskt tänkande. Metoden är i praktiken samma som kultledare använder för att manipulera både barn och vuxna.

Det som rättsligt är särskilt intressant är när lögnerna är objektivt bevisbara – dvs en oberoende person kan belägga att det faktiskt handlar om lögner – och då dessa lögner hamnar hos socialtjänstens utredare eller en domstol. Bevisbara lögner är bland de viktigaste varningsflaggorna för utredare av vårdnadstvister. Ändå finns det utredare som inte bryr sig om lögner eller att exempelvis den ena föräldern bevisligen förfalskat dokument som har att med en vårdnadstvist att göra. Istället ersätter de detta med en egen – ofta mycket luddig bedömning där för utredningen ovidkommande saker lyfts fram för att försätta den ena föräldern i dålig dager². Den anklagade betraktas alltså, utan belägg, som skyldig och ska då bevisa att han/hon är oskyldig – att de påstådda gärningarna inte begåtts. Om det finns belägg för att den anklagade inte ens varit på samma plats som barnet när gärningen påstås ha begåtts är det naturligtvis ett bevis för att påståendet inte håller men oftast finns inte sådan information. Ett påstående om ett sammanhang eller en händelse som inte kan testas kritiskt är meningslöst. Filosoferna kallar ett sådant påstående för en ”icke falsifierbar hypotes”.

Advokaten Bertil Begander har 25 års erfarenhet i familjerättsfrågor och menar att domstolar lutar sig på lögner och separerar barn från sina föräldrar i onödan. ”*Det finns ingenstans som lögner står som spön i backen, som de gör i rättssalen, säger han.*” (Expressen, 11 oktober, 2018).

Förklaringen till lögnerna är en kombination av faktorer. *En faktor är att den ena föräldern nästan alltid har en eller flera personlighetsstörningar där livsstilen går ut på att ljuga och manipulera. Som ovan nämnts detekteras inte ens dessa människor av socialtjänsten eller på domstolsnivå trots att det ofta finns många klassiska varningsflaggor på plats redan i den första kontakten med den förälder som anklagar den andra föräldern på familjerätts- och socialtjänstnivå.* En av varningsflaggorna är orosanmälan om våld- eller sexövergrepp i sig själv om det inte finns belägg för att fysiska övergrepp faktiskt skett. I den professionella litteraturen inom områden som psykologi, psykiatri, sociologi och juridik finns gott om analytiskt inriktade artiklar om falska påståenden av nämnda slag. Kontentan är att en stor andel av alla dessa påståenden sannolikt är falska.

Det är ett problem att de som utreder inte har fått utbildning om vilka de klassiska varningsflaggorna är. Vid 2-3 sådana varningsflaggor borde dessa ärenden lämnas över till personer som har tillräcklig psykiatrisk eller polisiär bakgrund för att klara av att utreda problematiken med en systematisk metodik. Istället luras ofta socialtjänsten och domstolar på ett sådant sätt att den skadande föräldern får ensam vårdnad om barnen. Därefter förlorar barnet ofta helt kontakten med sin ena förälder och barnet får ett fortsatt liv med den förälder som ofta har en allvarlig personlighetsstörning.

Det mest störande i denna process är att det för en förälder, som vill ha ensam vårdnad om barnen, räcker med att påstå något. Socialtjänsten verkar ofta med automatik tolka påståen-

² I ett fall där mamman bevisligen ringt och sms:at barnet på den andra förälderns tid (50/50 gällde) exakt 50 gånger under ett enda dygn ändrade socialtjänsten skrivningen till ungefär ”mamman ringer barnet någon gång varannan dag”. Det socialtjänsten gör i ett sådant fall är att ändra det som pekar på ett onormalt beteende till att uppfattas som ansvarsfullt.

dena som sanningar trots att det inte finns några bevis. Alltså måste en socialtjänst alltid ställa upp en mothypotes då påståenden framförs om övergrepp eller psykiska störningar av olika slag och noggrant undersöka hur det ligger till. De som verkligen förgripit sig på sina barn ska naturligtvis skiljas från sina barn men inte alla de som är oskyldiga. I sammanhanget måste bestämmelserna i artikel 6 i Europakonventionen beaktas: *"Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts."* Det får inte heller förekomma att misstanke om brott grundar sig på ett beteende som rent objektivt sätt inte ens är ett brott enligt relevanta ansvarsbestämmelser. Om man inte skärper till detta måste vi inse att rättssystemet för vårdnadstvister är på samma nivå som då man, ofta med barn som "vittnen", kunde anklaga kvinnor för att vara häxor och därefter bränna dem på bål. Det som nu pågått minst sedan 1970-talet är istället att allt fler familjer slås sönder genom att skadande föräldrar i samverkan med myndigheter avskiljer barn från sina fullt dugliga föräldrar.

Alienerade barns möjlighet att återfå kontakt med sina föräldrar

[Richard A. Warshak](#) (prof. em. i barnpsykologi, författare av världens mest sålda bok om PA – Divorce Poison mm) har i flera omgångar utvärderat det pedagogiska programmet [Family Bridges](#)³ som syftar till att alienerade barn ska kunna återknyta kontakt med sin tidigare älskade förälder.

Under år 2019 publicerade Warshak resultatet av 83 barn, som alla sedan 3-4 år var kraftigt alienerade från sin ena förälder och sedan fått genomgå programmet Family Bridges⁴. 43 av barnen var flickor och åldersmässigt var 64 av barnen 12 år eller äldre. Av dessa barn vägrade före genomgången program 85 % helt kontakt med den andra föräldern. Direkt efter programmet sjönk detta till 6 % och långsiktigt fungerade sedan kontakten med den alienerade föräldern i 75 % till 96 % av fallen beroende på hur man utvärderade resultatet.

Detta visar att kontinuitetsprincipen inte är relevant för de flesta PA-fall där barnet varit helt avskilt från den andra föräldern under några år. Det bör här nämnas att för både medelsvåra och svåra (eng. moderate respektive severe) PA-fall fungerar inte återanknytningen om barnet samtidigt bor hos den alienerande föräldern. Under programmets tid, som ofta varar minst tre månader måste all kontakt brytas med den alienerande förälder som annars försöker störa rehabiliteringen med telefonsamtal, sms, mail osv. Efter genomgången program är målet att återgå till ett helt balanserat boende, vårdnad etc enligt 50/50. Ibland måste den alienerande föräldern varnas för att han eller hon helt kan förlora vårdnaden om barnet om han eller hon inte skärper sig.

Dr. Warshak skrev för övrigt år 2001, i tre punkter den definition som även anammats av The American BAR Association (2013) av den psykiska form av barnmisshandel som numera kallas PA ([Warshak, American Journal of Forensic Psychology, Vol. 19, 2001](#)):

1. Avståndstagande och nedsvärtning av en förälder så att det når en "kampanjnivå". Det är alltså ihållande och handlar inte om en tillfällig episod.
2. Avståndstagandet är oberättigat - det är alltså orimligt med hänsyn till den alienerade förälderns beteende.
3. Det är delvis ett resultat av den icke-alienerade förälderns beteenden.

³ Som framgår av den länkade artikeln utvecklades programmet Family Bridges av Randy Rand från år 1991 och framåt

⁴ [Reclaiming Parent-Child Relationships: Outcomes of Family Bridges](#) *J. Divorce & Remarriage*, Vol. 60:645-667.